

Franse opstand is anti-Europa

Henri Beunders is hoogleraar ontwikkelingen in de publieke opinie, Erasmus Universiteit Rotterdam.

GELE HESJES

Om het vertrouwen te herwinnen moet met een uitsnede uit het volk het gesprek worden aangegaan.

Ineens zag 'zonnekoning' Emmanuel Macron zich hulpeloos alleen staan op het lege plein dat hij met zijn anti-institutionele beweging En Marche zelf had leeg geveegd om aan de macht te komen. De kreet van 'het volk' is in anderhalf jaar veranderd van 'Hallelujah!' in 'Kruisigt hem!' Waarom?

Oorzaak en gevolg, de directe en de achterliggende oorzaken, zijn in 'historische' tijden doorgaans moeilijk te ontwaren. Na een studie van nagenoeg alle politieke crises sinds de oudheid kwam de 19de-eeuwse cultuurhistoricus Jacob Burckhardt over 'de revolutionaire momenten' niet verder dan deze vage schets: 'Alleen als het juiste moment daar is, en de juiste ingrediënten aanwezig, dan gaat de ontsteking met elektrische snelheid over honderden mijlen en raakt de vonk de meest uiteenlopende bevolkingsgroepen die elkaar anders nauwelijks kennen. Dan gaat de boodschap door de lucht, en die komt maar op één ding neer – en dat begrijpt plotseling iedereen – namelijk deze onbestemde eis: 'Het moet anders worden!' Alleen monstercoalities van vreemden kunnen een zittende macht uit zijn hengsels lichten.

Terwijl de karavaan van asielzoekers die de VS wilde binnentrekken teleurgesteld uiteen is gevallen, behaalt 'het volk' in Frankrijk zijn eerste successen. De doelgerichte, door moraal en armoede gedreven beweging in Midden-Amerika faalde, terwijl nu de bijna nihilistische opstand slaagt.

Demonstranten in gele hesjes bezetten een rotonde in de buurt van Martignes.

Foto AP

Maar er is een overeenkomst, en wel deze: de grens is opgeworpen: 'Tot hier en niet verder!' Sterker, het gebied aan deze kant is van ons.

Linksradicale studenten wierpen in mei 1968 barricaden op. In een boekverslag naderhand, *Vers la guerre civile* ('Naar de burgeroorlog'), schreef een drietal van hen hoe op 3 mei op de Boulevard Saint-Michel een eerste symbolische barricade werd opgeworpen, nauwelijks 20 centimeter hoog, zonder enig militair nut. 'Toch vervulde ze een functie die beslissend kon worden. Ze definieerde twee gebieden: die van de demonstranten en die van de machthebbers.'

Maar barricaden opwerpen is defensief, daar is geen leiding voor nodig. Iedereen kan een handje helpen: de winkelier, vrachtwagenchauffeur, student en huisvrouw. Maar zo'n opstand heeft geen richting, behalve dat iedereen het 'anders' wil, lees: meer geld, meer invloed, meer be-

Na het tijdperk van de moraal gaat het opnieuw om massa en macht

scherming, meer veiligheid, meer erkenning, meer van wat dan ook.

En toch heeft deze Franse opstand der bozen wel degelijk één en dezelfde richting. Hij is tegen globalisering, maar daar waren de Fransen altijd al tegen. En, en dat is voor ons veel belangrijker: hij is anti-Europa. Hoezeer extreem-links van politicus Jean-Luc Mélenchon ook probeert zijn invloed op de amorf lijkende massa der

demonstranten te vergroten, het waren de extreem-rechtse nationalist die als eersten de keien uit de straat trokken. En Marine Le Pen twitterde over de hardwerkende forensen, die 'gele vestjes': 'Dit is het Franse volk!'

De nu breedgedeelde eis 'Macron Démission!' (Macron, aftreden!) heeft een betekenis die uitstijgt boven de typisch Franse barricadepolitiek. Deze opstand zal namelijk een versterking blijken van het brute getal, van de massa, van het volk in Europa. Het 'tijdperk van de moraal' begon na de val van de Muur. En eindigde met het ineenstorten van de Arabische Lente vijf jaar geleden in burgeroorlog en dictatuur. Sindsdien gaat het opnieuw om geopolitiek en macht, om *hard power*. Deze terugkeer naar realpolitiek, regelloosheid en recht van de sterkste zien we in de wereldpolitiek in de confrontaties tussen Trump, Poetin en Xi Jinping, en in Europa met Brexit en het rechtshoedisme in Midden-Europa.

Waarom de opstand in Frankrijk ook voor Europa zo belang- en zorgwekkend is, en zijn effect op de Europese verkiezingen in mei niet zal missen, is dat het opnieuw Italië lijkt te zijn dat de echte marsrichting aangeeft. Nadat 'clown' Berlusconi vanaf begin jaren negentig de mal creëerde voor de politicus à la Trump, is daar nu een populistische monstercoalitie van links en rechts aan de macht. Dit lijkt de logische mal voor het ratjetoe aan demonstranten in Frankrijk, als men politiek wil worden.

In 1968 luidde een van de leuzen: 'Wees realistisch, eis het onmogelijke!' Dat heette ludiek, en men zong er een geinig liedje bij. Anno nu wordt er helemaal niet meer gezongen, wat geen goed teken is. Daarom is het, na de voor 'ondenkbaar!' gehouden zeges van Brexit en Trump, zaak wél het onmogelijke te denken. Daarvoor hoeven we ook niet ver terug in de tijd, die hoopvol begonnen Arabische Lente is voldoende. Alleen in Tunesië bloeit er nog ergens een armetierige narcis. Elders heerst burgeroorlog of hebben diegenen de macht gegrepen die bij revolutionaire woelingen altijd in de coulissen klaar staan: de militairen. Zie Egypte.

Dit klinkt misschien al te onheilspellend. Maar wie denkt dat Europa's motor (Frankrijk-Duitsland) ongeschonden verder zal rijden na deze uitbarsting van Frans nationalisme, die zou eens kunnen googelen naar het net verschenen essay over de nieuwe internationale wanorde van de Amerikaan Robert Kagan. De titel: *The jungle grows back*.

Als de zittende machten de Europese verkiezingen niet willen verliezen, mogen ze wel heel snel beginnen met terugwinnen van het vertrouwen van 'het volk'. Echter, als men dat à la Italië doet – zo veel mogelijk Eurogeld uitgeven aan onder andere sociale voorzieningen – dan zullen de grenzen tussen de lidstaten alleen maar hoger worden. De echte oplossing is dus, als altijd, om niet alleen 'de boze burger' voor een gesprekje uit te nodigen, maar een uitsnede uit de bevolking. Zo kan zelfs een 'zonnekoning' zich weer wat legitimiteit verschaffen.

Wijs Nederlandse 'gele hesjes' niet te snel af

Ze zijn boos, ze gaan de straat op en ze eisen het vertrek van regeringsleiders. Het volk in opstand! We weten nog amper wie de Nederlandse 'gele hesjes' zijn en waarvoor ze staan, maar we zijn al snel geneigd er afstand van te nemen. Op Twitter en in de *Volkscrant* is te lezen dat ze vóór Zwarte Piet zijn en tegen Europa. Daar kunnen we het niet mee eens zijn, toch loont het iets verder te kijken dan dat: wellicht zijn de hesjes een grotere beweging dan we denken, en laten we ons te zeer door klassisme en vooroordelen leiden.

Moeten linkse, hoogopgeleide mensen zoals wij meegaan in het beeld van 'rechtse gekken', omdat we tegen een samenleving zijn die ongelijkwaardigheid en racisme in stand houdt? Kunnen we de gele hesjes steunen ondanks de vele punten waarmee we het niet

eens zijn? Of werken we dan het populisme in de hand?

Eenzijds zijn de 'gele hesjes' misschien wel een klassiek voorbeeld van de arbeidersklasse die in opstand komt tegen de bourgeoisie. Met name de witte arbeidersklasse, dat wel, maar toch. Ze willen dat elk kind kan studeren en dat iedereen boodschappen kan doen. Hun protest gaat over reële problemen die niet alleen de witte arbeidersklasse raken, effecten van wereldwijd neoliberal kapitalisme. Minder vaste banen, hogere zorgpremies, minder sociale huurwoningen.

Anderzijds is niet te ontkennen dat deze mensen vaak bepaalde (kwetsbare) groepen onterecht en expliciet de schuld geven van die zorgen. Bij de 'gele hesjes' in Den Haag was Rechts in Verzet aanwezig. Er waren ook Zwarte Pieten te zien. Het lijkt er echter op alsof de

Hun protest gaat over reële problemen: minder vaste banen, hogere zorgpremies, minder sociale huurwoningen

'gele hesjes' een grotere volksbeweging zijn dan dat: wellicht worden onterecht juist weer die extreme stemmen in beeld gebracht, terwijl veel van de betogers simpelweg hun zorgen willen uiten en gehoord willen

worden. Daarbij richten zij nu hun protest op de macht. Ze staan op het Binnenhof, niet bij een azc. Ze gaan de straat op tegen de hoge heren (ja, heren) op het pluche.

Het is niet gezegd dat iedereen die tot de arbeidersklasse hoort tegen migranten en tegen duurzamer klimaatbeleid is. Maar het feit dat velen zo'n grote maatschappelijke afstand tot de 'gele hesjes' voelen en dat die er (gedeeltelijk) ideeën op nahouden die mensen zoals wij niet steunen, zijn misschien wel twee kanten van dezelfde medaille. In onze omgeving is het inmiddels not done om voor Zwarte Piet te zijn, en daarmee degenen af te keuren die dat wel zijn. En dus ook de 'gele hesjes'. De volgende stap is om mensen in te delen in 'deugt' of 'deugt niet', daar moeten we ons niet in verliezen. Want dan wordt het verleidelijk het recht van

demonstratie alleen te verdedigen wanneer je aan de kant van de betogers staat. En om alleen dan de negatieve framing door de media te bekritisieren.

Het zijn niet individuele burgers die onze samenleving verzieken, het ligt aan het neoliberale beleid, de verrechtsing van de politiek. De 'gele hesjes' die hatelijk zijn of zomaar wat schreeuwen, bevestigen wellicht een vooroordeel, maar mogen niet de hele beweging teniet doen. De 'gele hesjes' die zich terecht verzetten tegen de elite, de multinationals en het neoliberale gedachtengoed, moeten kunnen rekenen op onze solidariteit.

Geke Hasperhoven student geneeskunde, Maastricht
Annelies van der Meij student filosofie, Amsterdam